

”Den bästa poeten i mina riken”

DA POSTEN, som poeta laureatus blev ledig vid Tennysons död 1892 ifrågasatte drottning Victoria att Algernon Charles Swinburne skulle utnännas. ”Jag har hört sägas”, sade hon, ”att mr Swinburne är den bästa poeten i mina riken.” Gladstone, som hört mer om Swinburne och kanske rent av läst honom, avböjde förslaget, sannolikt på skäl som helt passade drottningen. Medan Tennysons poesi var ett monumentalt uttryck för den victorianska kompromissen — religiös, men på ett så vagt sätt att även moderata fritänkare blev nöjda, patriotisk, men med drömmar om ett nationernas förbund under brittisk ledning — hade Swinburne framträtt som gudsförnekare och republikan; i hans dikter fanns en oroande sensuell hets, och under några år hade han varit känd för systematiskt fylleri. Men antagligen visste Gladstone inte att dessa vilda skeden nu var passerade. Swinburne bodde vid denna tid sedan länge tillsammans med en äldre herre som var perfekt i pryderi och konventionalism, och under detta inflytande höll skalden på att utvecklas till panteist, mild världsförbättrare och nationalist. Han hade angripit Gladstone för att Gordon i Khartum inte fick hjälp i tid, och under boerkriget uppmanade han sina landsmän

”To scourge these dogs, agape with jaws afoam,
Down out of life. Strike, England,
and strike home.”

Poetens senaste biograf, *Humphrey Hare (Swinburne, a Biographical Approach, Witherby, pris 15 sh.)*, har som motto för sin studie tagit Sainte-Beuves ord att man i skildringar av stora män ”måste se allt, undersöka allt och åtminstone antyda allt”. Hans bok är också vida djärvare och uppriktigare än den mest lästa tidigare biografen, av Harold Nicolson; han har enligt egen utsago starkt påverkats av ett

Swinburne, 1874.
Teckning av Carlo Pellegrini.

för anmeldaren okänt arbete av den franske litteraturhistorikern Lafourcade. Varför blev Swinburne, uppväxt i en förnäm, förmögen och lycklig miljö, med Eton och Balliol som milstolpar i uppfostringsprogrammet, diktare, revolutionär och förtvivlad vivör? För Hare blir nyckelordet ”algolagni”, den av Havelock Ellis skapade beteckningen för förening av sadism och masochism. Denna deformation av sensualismen gav, enligt Hare, den olycka, den missanpassning och den lidelse som jämte stor begåvning och en fantastisk versifikatorisk talang gjorde Swinburne till en av 1800-talets mest lysande och originella diktare. Utan tvivel är detta riktigt så-

tillvida som Swinburnes sexuella aktivitet — av allt att döma begränsad till en mycket kort period — föredde den här antydde abnormiteten. Men man får ändå intrycket att Hare överdrivit räckvidden av sin synpunkt. Andra författare har framhävt andra närliggande faktorer: det gapskratt med vilket Swinburnes enda frieri besvarades, det löjliga i hans utseende med den lilla kroppen, de smala axlarna, det stora huvudet — enligt alla uppgifter måste Swinburnes yttre ha varit så konstigt att omgivningen och han själv ständigt varit medvetna om saken.

Utän tvivel ses Swinburnes tidigare diktning alltför mycket ur denna speciella synpunkt. ”Atalanta in Calydon”, mästerverket framför andra, analyseras, som en manifestation av ”algolagni”. Men den bitterhet, den känsla av förgänglighet och fäfänglighet som bär upp boken synes inte vara särpräglad. Många har liksom Swinburne beskrivit hur gemen Gud skulle vara om han verkligen funnes till; vårt senaste svenska exempel är professor Hedenius. Det finns onekligt intensitet i Swinburnes hat.

”The lord of love and loathing
and of strife
Who gives a star and takes
a sun away;

Who makes desire, and slays
desire with shame;
Who shakes the heaven as ashes
in his hand;
Who, seeing the light and shadow
for the same,
Bids day waste night as fire
devours a brand,
Smites without sword, and
scourges without rod;
The supreme evil, God.”

Då detta hat mot Gud eller livet slår om till förtvivlan kan Swinburne föra tanken på Levertin.

”We have seen thee, O Love, thou
art fair; thou art goodly,
O Love;

Thy wings make light in the air
as the wings of a dove.
Thy feet are as winds that divide
the stream of the sea;

Earth is thy covering to hide
thee, the garment of thee.
Thou art swift and subtle and
blind as a flame of fire;
Before thee the laughter, behind
thee the tears of desire;
And twain go forth beside thee,
a man with a maid;
Her eyes are the eyes of a bride
whom delight makes
afraid;
As the breath in the buds that
stir is her bridal breath:
But Fate is the name of her;
and his name is Death.”

Atalanta, som kom ut 1865 och genast gjorde den 28-åriga författaren ryktbar, är höjdpunkten under det första skedet av söndersliten centrallyrik. Nästa skede är det radikalt politiska, med ”Songs before sunrise” (1871) som kulmination. Det republikanska och revolutionära patos som nu blir led-

Swinburne och Watts-Dunton på The Pines.

notivet är inte preciserat — Swinburne var ingen uthållig och klar tänkare — och kan i sina stora och obestämda förhoppningar sägas vara typiskt för tidens intellektuella vänster; de som beundras är Garibaldi, Mazzini och Victor Hugo, och den som föraktas och hatas framför andra är Napoleon III. Mänskligheten, skildrad som en trupp på marsch, är på väg mot sitt självförverkligande, mot friheten.

"Freedom we call it, for holier name of the soul there is none."

Anknytningen till de tidigare dikterna är klar, men Swinburne har fått en tro och blivit till en viss grad positiv och optimist. Vad som förut varit "livet" är nu blott en del av livet, det gamla, traditionella, auktoritära, som skall förintas av frihet och upplysning; det goda hos människorna har hållits nere, men kommer att bryta fram till seger då fjättrarna faller. Det är en framstegsfilosofi på vers som här utformas, med en slagkraft större än hos någon engelsk diktare efter det tidigare 1800-talets unga revolutionära garde. Gud — "människornas egen skapelse" — kungarna och prästerna skall vika för de tänkare och stridsmän som kräver demokrati och nationell självbestämning i förnuftets och mänsklighetens namn.

*

Swinburne arbetade, oerhört snabbt; flera av hans största dikter kom till under några dagar av våldsamt upphetsning. Hans utsvävningar — kanske egentligen hans spritmissbruk — hotade emellertid under 1870-talet att ödelägga hans arbetsförmåga och hälsa. Hans konstnärsvänner inom den pre-rafaelitiska kretsen — under ett par år bodde han tillsammans med Dante Gabriel Rossetti — var inte i något hänseende puritaner, men Swinburnes excesser gjorde dem förskräckta. De har beskrivit hur han vid bjödningarna efter en stund av blyghet övergick att dominera med lysande och alltmär extravaganta monologer för att sedan bli direkt skräpig och till slut stupfull; det påstås att man ofta fäste en adresslapp i hans överrock förefesten. Då och då inskred hans far, en gammal korrekt men relativt tolerant amiral, och Swinburne fick under några veckor på familjegodset restaurera sig och arbeta. För varje år blev det tydligare att han hotades av kronisk alkoholism.

Räddningen blev egendomlig. Advokaten Watts-Dunton, som sökte tillfredsställa en olycklig kärlek till litteraturen genom att affärsmässigt och personligt ta sig an diktare, förmådde år 1879 Swinburne att dela bostad. De köpte ett litet hus, The Pines, i förstaden Putney Hill; under trettio år, till Swinburnes död 1909, bodde de där tillsammans. I beskrivningarna av Watts-Dunton möter ofta ett visst förakt för brackan vid sidan av beundran för den otroligt generöse och självupppoffrande vännen. Enligt flera uppgifter hade Watts-Dunton en säregen värme och charm; inte minst den unga kvinna med vilken han på gamla dagar gifte sig har vittnat till hans förmån. Säkert är att Watts-Dunton länge var sjukvårdare, för att inte säga fångvaktare. Från konjak drevs Swinburne över till portvin och från portvin till bordeaux; efter några år var han nöjd med

ett
ris
na
ald
till
sm
frå
på
sta

28/8

hus och fängelser har nog aldrig ett så regelbundet liv genomförs.

I denna miljö vissnade skalden sakta, men en trygg, belåten människa växte fram. Varje kväll föredrogs de under dagen författade verserna för Watts-Dunton; denne var alltid tillfredsställd, och Swinburne litade alltmer på hans omdöme. Medan åren gick förvandlades stilla perspektiven på livet; havet, som Swinburne fick se en gång om året, ersatte den erotiska passionen, mänsklighetens broderskap tycktes redan vara förverkligat i det brittiska imperiet, friheten blev inte något mystiskt och underbart, utan den ordning som upprätthölls av rödrockarna på den långa frontlinjen, Gud erkändes aldrig, men en personlig tillvaro efter döden gav tillräckligt av förtröstan. Vid sin död var Swinburne, liksom sina förfäder, en nära nog fulländad engelsk gentleman.

HERBERT TINGSTEN

ett glas öl efter den obligatoriska långa förmiddagspromenaden. De båda vännerna reste aldrig utomlands, på sin höjd till en badort för några veckor; småningom drog de sig tillbaka från allt umgänge. Dag följde på dag enligt ett i detalj fastställt schema — utanför sjuk-

En intellektuell politikers fostran

1903.

FÖRSTA DELEN av *Ernst Wigforss Minnen* (Tiden, pris 9: 75, inb. 14: 25) gäller ungdoms- och utbildningstiden fram till 1914, då författaren fyllde 33 år. Det är en av de mest betydande memoarböcker som utkommit i Sverige, skrivet med en öppenhet, en ärlighet och en friskhet som i varje fall ingen svensk politikers minnesanteckningar kan tävla med. Under generationer framåt bör denna bok behålla sitt värde som en lysande teckning av en stor politikers utveckling och av tankar och strävanden inom en radikal intellektuell miljö före det första världskriget. Wigforss har med en framgång som har få motstycken skildrat sig själv och sina upplevelser på en gång intimt och objektivt. Han analyserar med förståelse och värme, men med en viss distans, en viss gräns för engagemanget: anspråksfullhet och skryt saknas lika totalt som försök till självrannsakan i ordets djupare och hårdare mening. Rent personliga förhållanden berörs, men endast till-

räckligt för att man inte skall irriteras av tomrummet.

Det vänliga och glada överseende med vilket författaren behandlar sitt objekt måste hos läsaren stegras till stark sympati. Det är en mönstergosse, en mönsteryngling och en mönsterman som här presenteras, men utan ett spår av tråkighet: begåvad, livlig, intresserad av allt, samvetsöm men utan rimliga orsaker till dåligt samvete duktig och framåtsträvande men med alltmer skärpt social medkänsla. Den harmoni som strålar fram ur detta porträtt kan inte kallas dyrköpt, ty den bygger ej på spillrorna av konflikter och disharmonier; lika litet kan den sägas vara trivial med den spänning och den rörelse som här innefattas. Ytterst sällan möter vi en så naturlig, så obesvärad balans på ett intellektuellt och moraliskt så högt plan och i förening med så mycken medvetenhet.

De första hundra sidorna ägnas åt barndomsminnen från hemmet och skolan. Detta parti är kanske det roligaste i hela boken, mästertligt skrivet i Wigforss nervösa, liksom förbiilande stil och upplyst av ett minnenas patos utan överdrift och sentimentalitet. Wigforss far var målarmästare i Halmstad, och barndomsmiljön ter sig trots ekonomisk osäkerhet småborgerligt idyllisk med ett starkt inslag av puritanism. Föräldrarna beskrivs vackert och pregnant. I bilden av modern finns åtskilligt som kunde passa i ett självporträtt: "Det fanns en omedelbarhet och nästan barnslig öppenhet i hennes vänlighet, som säkert mest var natur, men, jag tror inte utan ett stänk av medvetenhet. När hon trivdes och var vid gott lynne var hennes livliga glättighet svår att motstå. Far var djupt betagen." Från modern tror sig Wigforss ha fått "lättheten att lära, en viss rörlighet i intelligensen, om inte lust att fabulera så i alla hän-